

ROSA DE LIMA

PRIMERA PART

L'Hipòlit vivia amb sa mare, la Mònica, en un racó de muntanya, lluny de poblat, en els enderrocs d'un castell molt gran, que en temps més cap ençà, apedaçat una part d'ell, havia sigut com una mena de masia senyorial, i més ençà encara s'havia quedat sense calor de vida, amb ses paretotes corcades i esvinçades, sense sostres gairebé enlloc, i amb portals i finestres sense parpelles, per on els vents entraven i sortien a son pler entonant ses cantúries melangioses o esparveradores. D'aquell lloc per l'encontrada se'n deia la Castellassa. Els seus propietaris se creia que vivien a Madrid, i, com ja en diferents tongades s'havien anat venent les terres del voltant, que és lo que donava quelcom de profit, la Castellassa s'havia quedada sola i verna i un si és no és oblidada.

Qui eren la Mònica i l'Hipòlit, ningú ho sabia, ni tan sols com van anar a raure a la Castellassa.

La gent del llogaret més proper, que era a dues hores lluny, havia topat diferents vegades, captant pels carrers, amb la mare i el fill, que era menut llavors, i un grapat d'anys després un dia uns caçadors van dir que els

havien vist, al passar per la Castellassa, que treien el cap per les esquerdes com els dragons i els llargandaixos.

Mes tot va anar canviant, en aquella gent, i ells, que al fer-se'n amos captaven, ara ja no ho feien: recollien palma per aquelles muntanyes esquerpes, l'escaldaven, ne feien llata, la passaven pel forn, l'escaldaven un altre cop, i, ben tramat i polit tot, ne feien senalles i senallons, cabassos i sàrries ben fortes, que duien a mercat i de vila en vila, traient-ne bons quartets. I amb ses traces i manyes, tapant esclotxes de la Castellassa amb estora que feien de palma, i comprant per un no res alguna porta o finestra corcada, que gairebé feien trossos, anaren arreglant els portals d'aquell mort que era dret i on ells hi trobaven la vida.

La Mònica i l'Hipòlit se pot dir que no s'enraonaven mai. Ella ho manava tot amb breus paraules. Ell obeïa, molts cops, sense obrir els llavis. Sortien en cerca de palma cadascú pel seu cantó, tornaven a la Castellassa, la treballaven, la duien al mercat, i, els diners que en treien, la Mònica tots se'ls embutxacava. I l'Hipòlit, que ja havia fet quinze anys, fins llavors no havia pogut arreplegar mai ni un cèntim, i gairebé no havia vist ni una sola moneda de plata. El pobre xicot, deia sa mare, quan per atzar n'hi parlaven, que no hi era tot, i ja ningú se'l tornava a mirar, igual que feia la Mònica.

Una vegada, en un mercat li van dir que l'Hipòlit no devia ser-li fill, perquè era cepat i escaient i ella era tota escarransida, i per única vegada potser en sa vida va des-

copedellar, aquella dona. Va explicar que en temps d'una guerra, en un país molt allunyat, ella i son marit van fugir del seu poble, que era molt pobre, molt pobre i a l'altra banda del món, perquè venien els enemics, que tot s'ho emportaven, fins les dones i les bèsties. Eren el marit i ella, segons va contar, i sis infants entre xicots i mosses. I captaven tots vuit posats en rengle i ballant, que feien molta gràcia, aplegant molta moneda. Al cap d'un any se'ls hi va morir una mossa, i al poble on se trobaven la van enterrar; al cap d'un altre any se'ls hi va morir un xicot, i en aquell altre poble l'enterraren, és clar; més endavant van perdre en altre poble una altra mossa, i al cap de temps, en un altre lloc, el marit, i, darrere, un altre xicot. I va acabar dient:

—El més xic és aquest, que no me'n puc valer, perquè no hi és tot. I així és que tinc pel món la família escampada.

Mentres ho anava contant, l'Hipòlit s'ho escoltava, fent, com si treballés d'esma, una creu amb dos grills de palma.

Li va preguntar llavors una altra dona:

—¿I tu què hi dius, Hipòlit?

Aquest va contestar, com si fos el ressò de la veu de sa mare:

—Jo no dic res; jo no hi sóc tot.

I, alçant-se de terra, va anar decidit a donar aquella creu de palma tendra i verdejanta a una nena bonica que se'l mirava feia estona. I, al donar-l'hi, rient amb tota la cara, li digué:

—Té, posa-te-la al capçal del llit: jo te la dono per tu.
—Després corregué a aconseguir a la seva mare, que anava a girar la cantonada del carrer quan el sol fugia del mercat, com altres tardes.

Un dia al capvespre, quan l'Hipòlit tornava de la muntanya amb un gros feix de palma a l'esquena, va sentir a dintre de la Castellassa una veu que no era la de la seva mare, i es va topar amb un home d'aspecte de criat, que no havia vist mai enlloc i que parlava amb ella.

—Quedem, doncs —deia aquell home—, que les cuidareu bé; que els hi fareu bon menjar, i ja veureu com vos valdrà un dineral.

La Mònica ho trobava tot bé. Després, a l'adonar-se de l'Hipòlit, parlaren un xic més, però tan baix que el minyó no en va entendre ni una sola paraula. I se'n va anar, aquell home, encarregant diferents vegades molt secret a la Mònica de lo que semblava que havien convingut.

Ella es quedà força alegre i recomanà a l'Hipòlit que no digués res a ningú de lo que havia sentit, i es posà a fer el sopar tot cantant amb la veu enrogallada de sempre.

Ella li tornà a recomanar que no en xerrés res a ningú; i després se menjaren, com feien cada nit, les farinetes de moresc. I se n'anaren al jaç de palla després d'haver apagat el llum, com cada vespre.

Passaren altres dos dies, i a la Mònica se la veia amb grans tràfecs tractant de netejar les coses de la Castellassa, i, amb tot i que feia anar vegades i més vegades a l'Hi-

pòlit en cerca d'aigua a la riera, no hi havia mai prou netedat enlloc, perquè aquella dona, com més feia per netejar anant de l'una banda a l'altra, més brut li quedava tot, encara que ella amb prou feines ho coneixia.

Aquella nit, la Mònica es va donar ànsia de fer anar a dormir a l'Hipòlit abans d'hora, i aquest ni va arribar a saber si estava adormit o no, sols que li va semblar que veia a sa mare com havia encès un llum de molta claror, que era entre els objectes que havia deixat aquell home, i que l'anava a posar a la porta de la Castellassa, on el vent de la nit, escabellant-li la flama, tan aviat semblava que l'apagués com que el tornés a encendre.

Passaren dos dies més i va tornar aquell home guiant un carro, que, saltant per aquells pedregals, semblava que s'anés a esgavellar. Del carro en va treure una taula de fusta blanca, cadires molt ordinàries també, un llit amb matalassos molt luxosos i altres objectes. Tot ho van entrar, aquell home i la Mònica, a la Castellassa, portant-ho a la cambra més aconduïda, mentres que a l'Hipòlit, que s'ho mirava encuriós, ni se li va acudir ajudar-los. Després, aquell home pujà al carro sense dir ni mot, ventà garrotada a la bèstia i, volant el carro riera avall, va desaparèixer a la fosca, mentres sa mare anava endreçant tots aquells objectes, que casi ni gosava a mirar-los, igual que si fossin sers animats, de respecte que li feien.

I després a l'Hipòlit li va semblar que sentia altra vegada al lluny el traquetejar d'aquell carro, que s'anava

acostant, i fins hauria assegurat que es tornava a aturar davant de la Castellassa i que sentia gemecs i conversa... I va creure que veia entrar dues senyores seguint a la seva mare, que aixecava enlaire el llum del portal perquè s'hi vegessin. Una d'aquelles, la que anava al darrere, a ell li va semblar molt jove, i tan hermosa que no n'havia vista d'igual, prenent-la per una marededéu que caminava. L'altra forastera era més grossa i de més edat, com si fos la germana gran de la joveneta. Les tres dames van desaparèixer de la seva vista per una regolfada que feia aquella mena de casalot, i, com que se'n van emportar el llum, l'Hipòlit ja no va veure res més enlloc, sentint només la conversa esmortuïda d'aquelles i el trontolleig del carro que s'allunyava.

L'endemà, quan se va despertar, se va creure que tot allò de la nit darrera havia sigut un somni; sinó que al sortir del seu cau se va trobar sobtadament davant d'aquelles dues dones forasteres de carn i ossos, tals com les havia vistes en lo que ell se va imaginar que havia sigut un somni.

La Mònica feia foc, i la forastera més vella sermonejava a la més jove, que somicava.

L'Hipòlit se les va mirar de cua d'ull sense gosar a preguntar res a la seva mare, i, fugint de pressa, se tornà a amagar allí d'on havia sortit.

La forastera més vella, que va comprendre el seu esparverament, es posà a riure fort per la desaparició d'aquell xicot que, ensopegant, fugia.